

การท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

Community Based Historical and Cultural Tourism in East Coastal Area

ณรงค์ พลธิ์รักษ์

มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูล จัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ จัดเส้นทางการท่องเที่ยว และวิเคราะห์และจัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ จากการศึกษาพบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมรวมทั้งสิ้น 100 แห่ง อยู่ในจังหวัดชลบุรี 45 แห่ง จังหวัดจันทบุรี 24 แห่ง จังหวัดระยอง 16 แห่ง และจังหวัดตราด 15 แห่ง ส่วนการจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม มีระยะทางรวม 13.36 กิโลเมตร เส้นทางที่ 2 ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี มีระยะทางรวม 23.60 กิโลเมตร เส้นทางที่ 3 เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์ มีระยะทางรวม 121.33 กิโลเมตร และเส้นทางที่ 4 ย้อนรอยเส้นทางทัพ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชชายฝั่งทะเล มีระยะทางรวม 218.52 กิโลเมตร

คำสำคัญ: เส้นทาง การท่องเที่ยวชุมชน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

Abstract

The research aimed to survey and collect, build spatial database, set travel route, analyst and make travel route map for the community based historical and cultural tourism in the east coastal area using geo information technology. One hundred attractions were found and categorized into forty-five attractions in Chon Buri, twenty-four attractions in Chanthaburi, sixteen attractions in Rayong and fifteen attractions in Trad. The four travel routes were set namely, Route 1: Fiat-Religion-Ancestry, Route 2: Tracking Phrarod-Maeree, Route 3: Day and night in Chan-Yong and Route 4: King Tak Sin's marching route and coastal cultures. The distance of route 1, 2, 3 and 4 were 13.36, 23.60, 121.33 and 218.52 kilometers, respectively.

KEYWORDS : Route, Community Based Tourism, History, Culture, Geographic Information System

บทนำ

รายได้หลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทยมาจากการท่องเที่ยว จากสถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยในปี พ.ศ. 2556 เท่ากับ 26.73 ล้านคน เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวเท่ากับ 22.35 ล้านคน มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นประมาณ 4.38 ล้านคน หรือร้อยละ 19.60 (กรมการท่องเที่ยว, 2557) นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2558 ที่ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นหนึ่งในสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีการคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่กลุ่มประเทศอาเซียน 120 ล้านคน (องค์ความรู้ประชาคมอาเซียน, 2555) ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังประสบกับปัญหาเกี่ยวกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น การดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรมากเกินไป กิจกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดมลพิษในหลายรูปแบบ ผู้ประกอบการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากร และประการสำคัญ คือนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคมากกว่าเข้าไปศึกษาเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยว (สินธุ์ สโรบล, 2556) เหตุผลดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย

ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวเริ่มหันมาให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกมากขึ้นตามกระแสที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism: CBT) การท่องเที่ยวประเภทนี้มีความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น และมีความน่าสนใจ สามารถทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีอยู่จะได้รับการอนุรักษ์และจัดสรรอย่างเป็นธรรมและถูกหลักการ มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นักวิจัย และคนในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ชุมชนย่านแม่ละนา ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนบ้านห้วยน้ำริน ตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2557) ชุมชนบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ บ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านลำขุน หมู่ 8 ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน, 2557) และ การศึกษาของณรงค์ พลธิ์รักษ์ (2556) โดยการประยุกต์เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศในการสำรวจ จัดทำฐานข้อมูล จัดและวิเคราะห์เส้นทาง และจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี

ดังนั้นเพื่อเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวกระแสหลักที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุปทานการท่องเที่ยว โดยงานวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด และเก็บบันทึกตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวด้วยระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ และจัดรูปแบบและวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจได้

วัตถุประสงค์

1. สำรวจและจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด
2. จัดรูปแบบ วิเคราะห์ และจัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

ประโยชน์ที่ได้รับ

ในงานวิจัยส่วนแรกเป็นการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการตัดสินใจพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ในส่วนที่สองของงานวิจัยเป็นการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้จากการสำรวจในส่วนแรกเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางมาท่องเที่ยว รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และผู้นำหรือประชาชนที่อยู่ในชุมชน เกิดแนวคิดในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชน และส่วนสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวและจัดทำแผนที่ด้วยซอฟต์แวร์ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (ArcGIS Desktop 10) เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถมองเห็นภาพของเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้จัดทำไว้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ในกลุ่มจังหวัดนี้ถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกของประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีและระยองที่มีนิคมอุตสาหกรรมหลายแห่ง และเป็นที่ตั้งของท่าเรือสำคัญของประเทศ ด้านการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่นี้ก็มีความสำคัญมากเช่นกัน

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

การวิจัยนี้มีขั้นตอนและกระบวนการในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2.1.1 รวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเบื้องต้นจากเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ 4 จังหวัดโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้จากการทบทวนเอกสาร หนังสือ และเว็บไซต์ และทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้งหมดที่ทำการรวบรวมเพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม

2.1.2 เก็บข้อมูลค่าพิกัด โดยใช้เครื่อง GPS และข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งเก็บบันทึกภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

2.1.3 จัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่อง GPS ในรูปแบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Database) และจัดทำฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Attribute Database) ได้แก่ ประเภท ชื่อ ข้อมูลทั่วไป และรูปภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

2.2 การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
จัดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และระยะทางและเวลาที่ใช้ในการเดินทาง กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวออกเป็น 1 วัน 2 วัน 1 คืน และ 3 วัน 2 คืน

2.3 การวิเคราะห์และจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
การวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางที่สั้นที่สุด (Shortest Route) ในโปรแกรม ArcGIS Desktop 10 ชุดคำสั่งการวิเคราะห์โครงข่าย (Network Analyst Extension) ตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้จัดทำไว้ในข้อ 2.2 โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 ข้อมูลที่ใช้ ได้แก่ ข้อมูลตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และข้อมูลโครงข่ายถนนครอบคลุมพื้นที่ศึกษา

2.3.2 จัดทำข้อมูลเชิงคุณลักษณะของโครงข่ายถนนที่ใช้ในการวิเคราะห์ โดยข้อมูลเชิงคุณลักษณะที่ต้องเตรียม ได้แก่ การคำนวณระยะทางและระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางของถนนแต่ละเส้น

2.3.3 ทำการสร้าง Network Dataset จากข้อมูลโครงข่ายถนนที่ได้จัดเตรียมไว้ในข้อ 2.3.2 โดยในการวิจัยนี้ได้ทำการสร้าง Network Dataset ใน Geo Database

2.3.4 การวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เริ่มจากการกำหนดตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในเส้นทางตั้งแต่แหล่งท่องเที่ยวแรกไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยวสุดท้าย กำหนดปัจจัยในการวิเคราะห์ (Impedance) เป็นระยะทาง และใช้คำสั่งการวิเคราะห์โครงข่ายทำการจำลองเส้นทางที่สั้นที่สุดตามโครงข่ายถนนที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษาจากตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวที่กำหนดไว้

2.3.5 ตรวจสอบระยะทางและระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง รวมถึงระยะทางและระยะเวลารวมของเส้นทางนั้น ๆ

2.3.6 จัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

1. ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

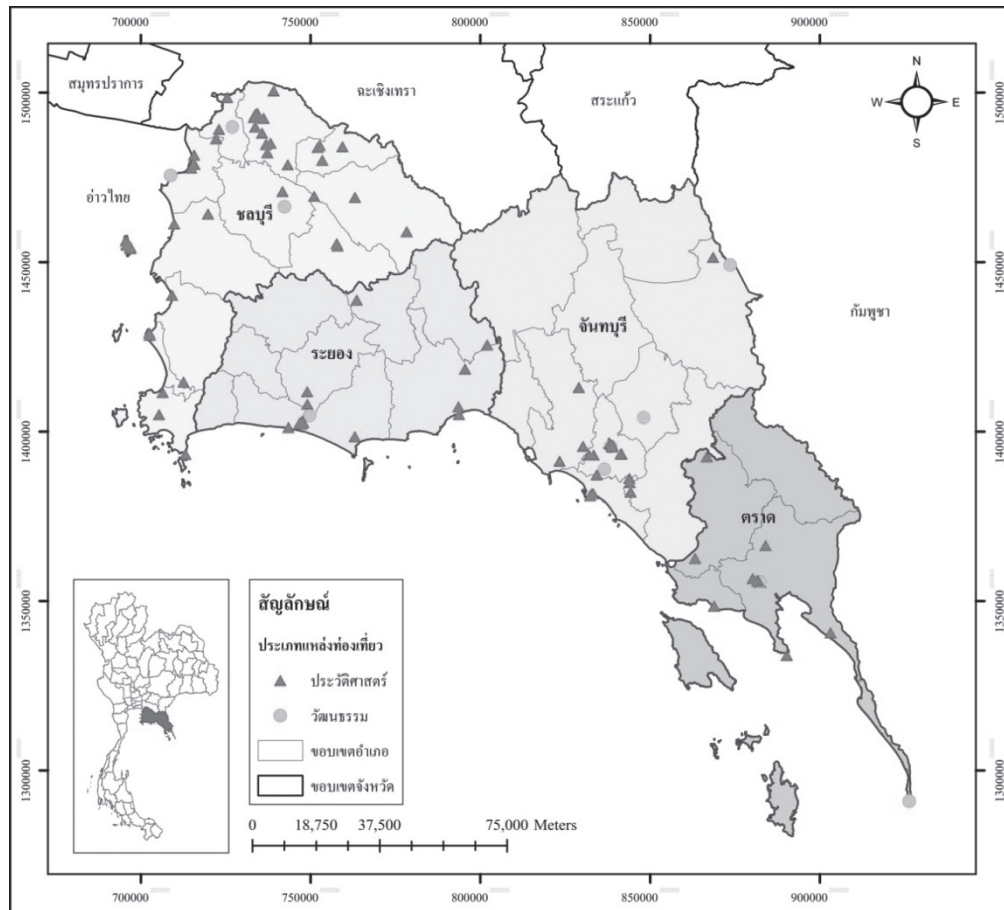
จากการสำรวจและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ใน 4 จังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมรวมทั้งสิ้น 100 แห่ง จำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 89 และ 11 แห่ง ตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี 45 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ 42 แห่ง และวัฒนธรรม 3 แห่ง รองลงมา คือ จังหวัดจันทบุรี 24 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ 20 แห่ง และวัฒนธรรม 4 แห่ง

จังหวัดระยอง 16 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ 15 แห่ง และวัฒนธรรม 1 แห่ง ส่วนจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวน้อยที่สุด คือ จังหวัดตราด 15 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์ 12 แห่ง และวัฒนธรรม 3 โดยจังหวัดชลบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์มากที่สุด รองลงมา คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมพบมากที่สุดในจังหวัดจันทบุรี รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรี ตราด และระยอง ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแยกรายจังหวัด

จังหวัด	ประวัติศาสตร์	วัฒนธรรม	รวม
ชลบุรี	42	3	45
ระยอง	15	1	16
จันทบุรี	20	4	24
ตราด	12	3	15
รวม	89	11	100

จากตารางที่ 1 อำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมากที่สุดในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อำเภอพนัสนิคม 11 แห่ง รองลงมา ได้แก่ อำเภอเกาะสีชัง 6 แห่ง และอำเภอเมืองชลบุรีและเกาะจันทร์ อำเภอละ 4 แห่ง อำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมากที่สุดในจังหวัดระยอง ได้แก่ อำเภอเมืองระยอง 9 แห่ง รองลงมา ได้แก่ อำเภอแกลง 3 แห่ง และอำเภอบ้านค่าย 2 แห่ง ส่วนจังหวัดจันทบุรี อำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองจันทบุรี 12 แห่ง รองลงมา ได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ 5 แห่ง และอำเภอท่าใหม่ 3 แห่ง ในขณะที่จังหวัดตราด อำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองตราด 11 แห่ง รองลงมา ได้แก่ อำเภอเขาสมิง 2 แห่ง และอำเภอแหลมงอบและคลองใหญ่ อำเภอละ 1 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์พบอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัด โดยอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์มากที่สุด ได้แก่ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี 11 แห่ง รองลงมา ได้แก่ อำเภอเมืองจันทบุรี 10 แห่ง และอำเภอเมืองตราด 9 แห่ง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมพบเพียง 11 แห่งใน 4 จังหวัด โดยอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองตราด และอำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอละ 2 แห่ง นอกจากนี้ยังพบอำเภอละ 1 แห่งอีกหลายอำเภอ เช่น อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

ภาพที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

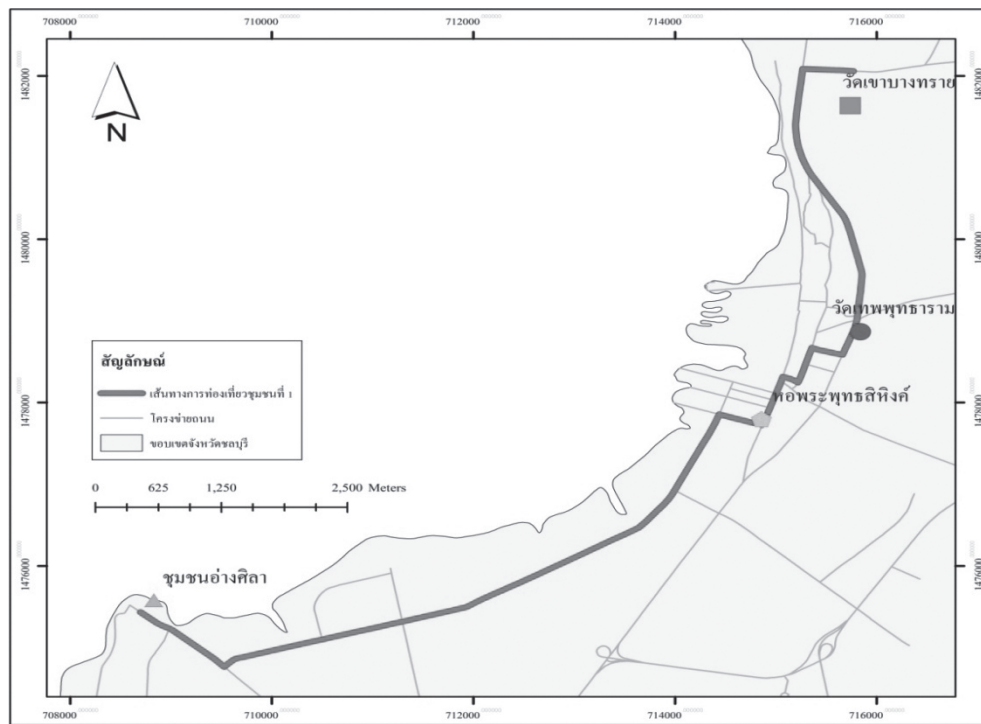
2. เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนั้นได้คำนึงถึงความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวและระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางเป็นสำคัญ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้ทำการกำหนดไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยว 1 วัน 2 วัน 1 คืน และ 3 วัน 2 คืน แบ่งออกเป็น 4 เส้นทาง ดังนี้

2.1 เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ 1 ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม

เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบ 1 วัน สถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดอยู่ในอำเภอเมืองชลบุรี เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาในการท่องเที่ยวสั้น และมีระยะทางในการเดินทางสั้น โดยในช่วงเช้าเดินทางไปทำบุญไหว้พระและนมัสการรอยพระพุทธรูปที่วัดเขาบางทราย โดยด้านบนของ วัดเขาบางทรายสามารถชมทิวทัศน์และทะเลของเมืองชลบุรีได้อย่างสวยงาม จากนั้นเดินทางมาทำบุญไหว้พระที่วัดเทพพุทธารามและหอพระพุทธรูปสังขี ตามลำดับ ในช่วงบ่ายเดินทางมาชมวิถีชีวิตของชุมชนอ่างศิลาและสถานที่สำคัญโดยรอบ รับประทานอาหารทะเลที่บริเวณสะพานปลา รวมทั้งซื้อของฝาก เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารทะเล และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากหิน

เส้นทาง “ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม” มีแหล่งท่องเที่ยว 4 แห่ง ได้แก่ วัดเขาบางทราย วัดเทพพุทธาราม หอพระพุทธรูปสิงหิ๊งค์ และชุมชนอ่างศิลา ตั้งอยู่ในตัวเมืองชลบุรี เมื่อทำการวิเคราะห์เส้นทางใน GIS พบว่า เส้นทางนี้มีระยะทางรวม 13.36 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 10 นาที ไม่รวมเวลาที่ใช้เที่ยวชมในแต่ละสถานที่ จากนั้นได้จัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว ดังภาพที่ 2

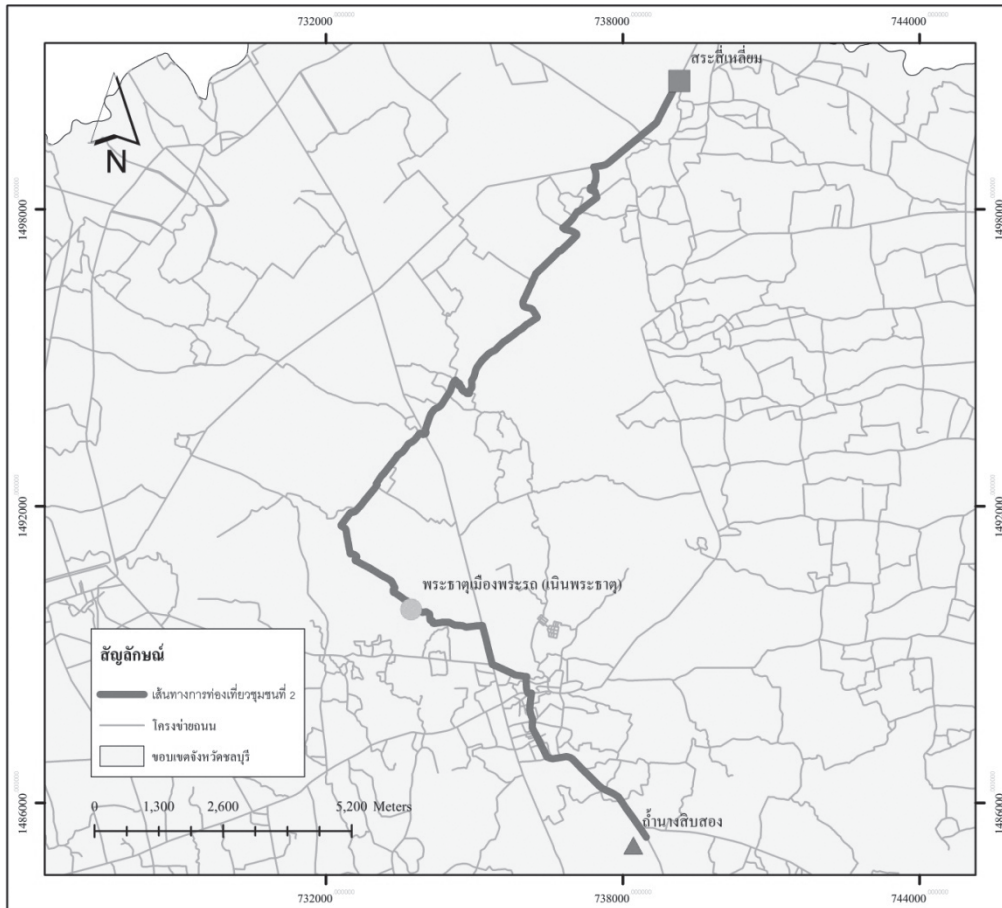

ภาพที่ 2 เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนที่ 1 “ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม”

2.2 เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ 2 ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี

เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบ 1 วัน ในนิทานพื้นบ้านพระรถเมรีมีสถานที่ที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่ในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เริ่มต้นเดินทางไปยังสถานที่แรก คือ สระสี่เหลี่ยม ที่อยู่ตอนบนของอำเภอ เป็นสระน้ำโบราณสมัยทวารวดี เป็นสระให้น้ำไถ่ของพระรถ จึงเรียกสระน้ำนี้ว่า สระพระรถ จากนั้นเดินทางต่อไปยังพระธาตุเมืองพระรถ (หรือเนินพระธาตุ) ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองพระรถ สันนิษฐานว่าเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ และสถานที่สุดท้าย คือ ถ้ำนางสิบสอง ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นถ้ำที่อยู่ของแม่และป้าของพระรถนั่นเอง

เส้นทาง “ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี” ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว 3 แห่ง ได้แก่ สระสี่เหลี่ยม พระธาตุเมืองพระรถ และถ้ำนางสิบสอง เส้นทางท่องเที่ยวนี้มีระยะทางรวม 23.60 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 18 นาที สามารถแสดงเป็นแผนที่ได้ดังภาพที่ 3

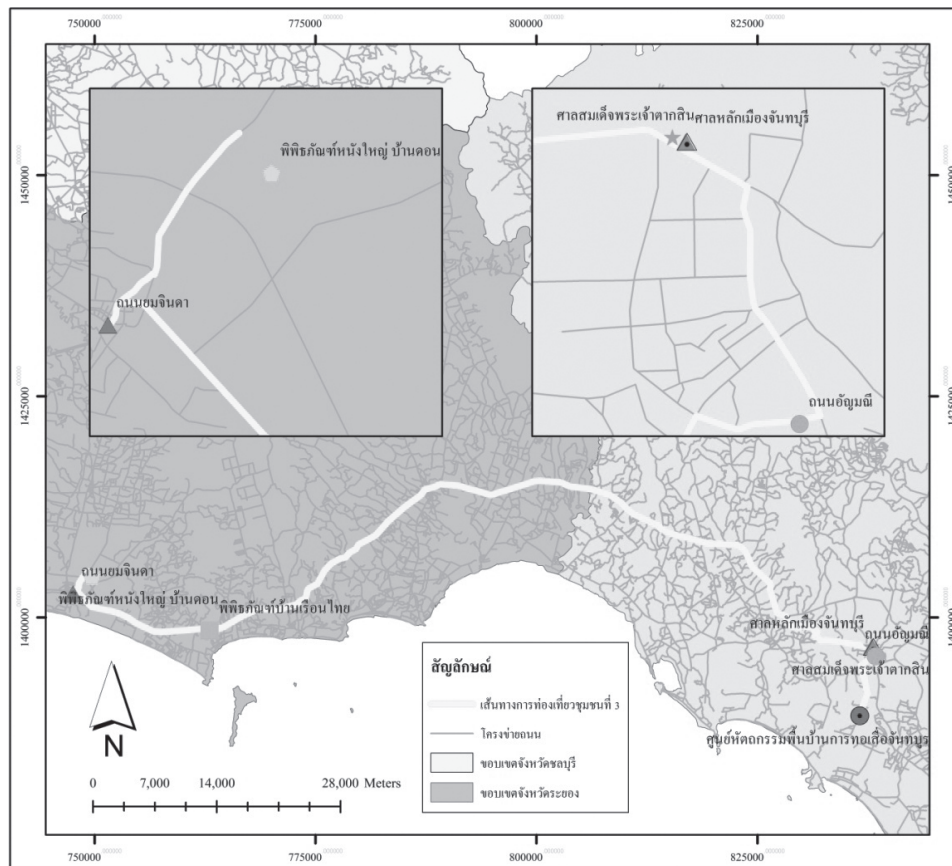
ภาพที่ 3 เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนที่ 2 “ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี”

2.3 เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ 3 เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์

เส้นทางท่องเที่ยวนี้เป็นแบบ 2 วัน 1 คืน โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดระยองและจันทบุรีอยู่ในเส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวแรก คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านฉาง ที่เก็บรักษาหนังใหญ่อายุราว 200 ปี นักท่องเที่ยวสามารถชมการแสดงหนังใหญ่ได้โดยการแจ้ล้งหน้า ต่อมาเดินทางไปชมเมืองเก่าระยอง บริเวณถนนยมจินดา ซึ่งเป็นถนนสายแรกและแหล่งการค้าที่สำคัญในอดีตของเมืองระยอง ในช่วงบ่ายเดินทางไปชมเครื่องปั้นดินเผาและโบราณวัตถุสมัยบ้านเชียงที่พิพิธภัณฑสถานบ้านเรือนไทยในตัวเมืองระยอง ในช่วงเย็นเดินทางเข้าพักในตัวเมืองจันทบุรี นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมอาคารบ้านเรือนและวิถีชีวิตของชาวเมืองจันทร์ได้ ในวันรุ่งขึ้นเดินทางไปสักการะศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินและศาลหลักเมืองซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน จากนั้นเดินทางไปชมถนนอัญมณี เป็นย่านการค้าพลอยและอัญมณีต่าง ๆ และสถานที่สุดท้ายคือ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื่อจันทบูรบ้านเสม็ดงาม นักท่องเที่ยวสามารถชมและศึกษาวิธีการทอเสื่อจันทบูร และเลือกซื้อของฝากผลิตภัณฑ์แปรรูปจากต้นกก

เส้นทาง “เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์” เป็นเส้นทางที่ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดระยองและจันทบุรี จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านฉาง เมืองเก่าบริเวณถนนยมจินดา พิพิธภัณฑสถานบ้านเรือนไทย จังหวัดระยอง ศาลสมเด็จพระเจ้า

ตากสิน ศาลหลักเมืองจังหวัดจันทบุรี ถนนอัญมณี และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื่อจันทบูรบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี มีระยะทางรวม 121.33 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 1 ชั่วโมง 31 นาที สามารถแสดงเป็นแผนที่ได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนที่ 3 “เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์”

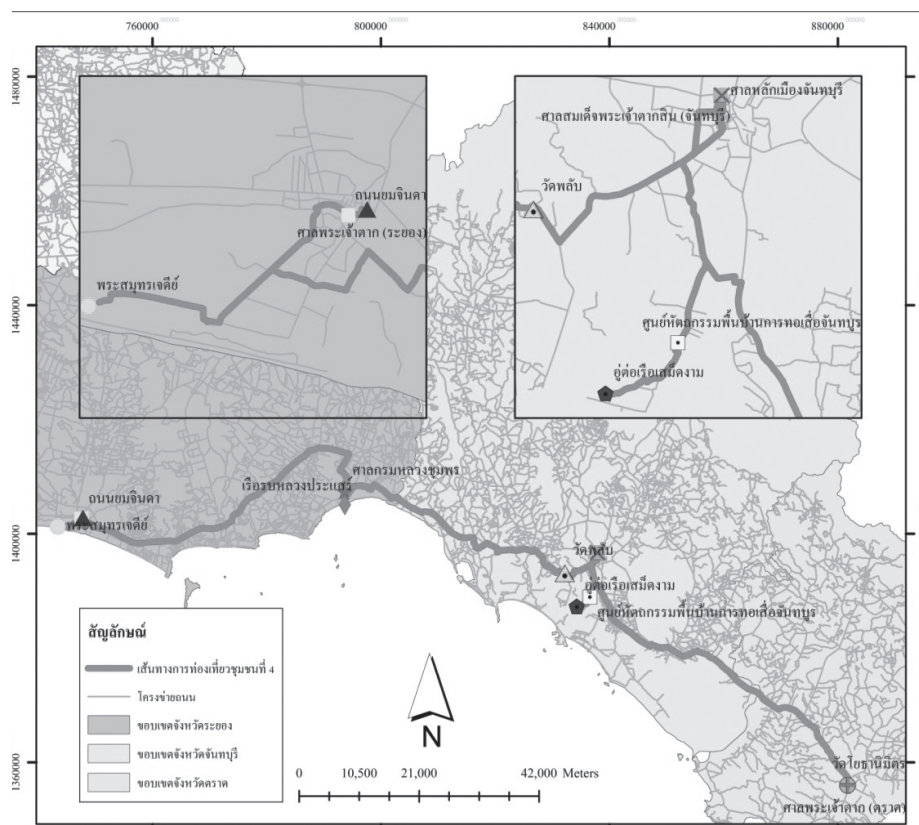
2.4 เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ 4 ย้อนรอยเส้นทางทัพ สัมผัสวัฒนธรรมชายฝั่งทะเล

เส้นทางท่องเที่ยวนี้เป็นแบบ 3 วัน 2 คืน ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง จันทบุรี และตราด เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาเส้นทางประวัติศาสตร์การเดินทางของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมถึงชมวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล สถานที่แรกของเส้นทางนี้ คือ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งอยู่ในบริเวณวัดลุ่มหรือวัดมหาชัยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นสถานที่ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินตั้งทัพและรวบรวมไพร่พลก่อนเดินทาง หลังจากนั้นก็เดินทางไปชมวิถีชีวิตชุมชนเก่าของเมืองระยองบริเวณถนนขมจินดา ต่อมามุ่งหน้าสู่พระสมุทรเจดีย์ซึ่งเป็นเจดีย์กลางน้ำถูกสร้างขึ้นให้คล้ายคลึงกับพระสมุทรเจดีย์ในจังหวัดสมุทรปราการ จากนั้นเดินทางเข้าที่พักบริเวณปากน้ำประแส นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมวิถีชีวิตชุมชนบริเวณปากน้ำประแสได้

วันที่สอง เดินทางไปอนุสรณ์เรือรบหลวงประแส ที่ปลดประจำการจากสงครามเกาหลี และสักการะศาลกรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์ที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ต่อมาเดินทางไปยังวัดพลับ สถานที่ที่กองทัพของพระเจ้าตากสินมหาราชได้แวะพักนี้ก่อนเข้าตีเมืองจันทบุรี พระองค์และแม่ทัพนายกองได้

รับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์และรับถวายพระยอดธงที่วัดแห่งนี้ และเดินทางไปสักการะศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและศาลหลักเมือง ในช่วงบ่ายเดินทางไปเที่ยวชมและศึกษาวิธีการทอเสื้อจันทบูรที่ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื้อจันทบูรบ้านเสม็ดงาม จากนั้นเดินทางไปยังอู่ต่อเรือเสม็ดงาม เป็นสถานที่ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชใช้เป็นอู่ต่อเรือเมื่อครั้งเตรียมยกทัพไปกอบกู้เอกราช ต่อมาเดินทางไปยังจังหวัดตราดและพักค้างคืนที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านบางพระ เป็นชุมชนการค้าเก่าแก่ของจังหวัดตราด ในวันที่สาม เดินทางไปสักการะศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และวัดโยธานิมิต เป็นสถานที่ที่พระเจ้าตากสินมหาราชใช้รวบรวมไพร่พล และได้ใช้กำลังพลขนมูลดินไว้เพื่อสร้างวัดนี้ จากนั้นเดินทางกลับในช่วงบ่าย

เส้นทาง “ย้อนรอยเส้นทางทัพ สัมผัสวัฒนธรรมชายฝั่งทะเล” นี้มีระยะทางและใช้เวลาในการเดินทางนาน เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวครอบคลุม 3 จังหวัด รวม 12 แห่ง ดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน เมืองเก่าบริเวณถนนยมจินดา พระสมุทรเจดีย์ อนุสรณ์เรือรบหลวงประแส และศาลกรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย วัดพลับ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ศาลหลักเมือง ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื้อจันทบูรบ้านเสม็ดงาม และอู่ต่อเรือเสม็ดงาม และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราด ประกอบด้วย ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และวัดโยธานิมิต เมื่อทำการวิเคราะห์เส้นทางใน GIS พบว่า มีระยะทางรวม 218.52 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 2 ชั่วโมง 44 นาที ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ 4 “ย้อนรอยเส้นทางทัพ สัมผัสวัฒนธรรมชายฝั่งทะเล”

การนำไปใช้ประโยชน์

ในงานวิจัยส่วนแรกเป็นการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการตัดสินใจพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ในส่วนที่สองของงานวิจัยเป็นการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้จากการสำรวจในส่วนแรกเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางมาท่องเที่ยว รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และผู้นำหรือประชาชนที่อยู่ในชุมชน เกิดแนวคิดในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชน และส่วนสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวและจัดทำแผนที่ด้วยซอฟต์แวร์ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ Arc GIS Desktop 10 เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถมองเห็นภาพของเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้จัดทำไว้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากงานวิจัยของณรงค์ พลธีรักษ์ (2556) ได้ทำการสำรวจ จัดทำฐานข้อมูล จัดเส้นทางการท่องเที่ยว และจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ทำให้ทราบว่าจังหวัดชลบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่น่าสนใจหลายแห่ง และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้หากมีรูปแบบการจัดการที่ดีและมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่งานวิจัยนี้ได้ทำการขยายพื้นที่ศึกษาไปยังจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด อีกทั้งยังได้มีการเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรีเพิ่มเติมจากงานวิจัยครั้งก่อน

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด พบว่า แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น รวมถึงมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่น่าสนใจ แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวชม เช่น อนุสรณ์เรือรบหลวงประแส ตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ได้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแล้ว และจากการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตพบว่านักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวชมได้ทำการเขียนบทความและนำเสนอรูปภาพผ่านเว็บไซต์อีกด้วย ส่วนพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ วัดบ้านคอน ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ก็เป็นที่รู้จักสำหรับนักท่องเที่ยวเช่นกัน พิพิธภัณฑ์มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีและไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าชม ในขณะที่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เป็นที่ยอมรับและมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ปัจจุบันขาดการบริหารจัดการเลยทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาลดน้อยลง เช่น ชุมชนอ่างศิลา เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและน่าสนใจ รวมทั้งพื้นที่โดยรอบยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น พระตำหนักมหาราช-พระตำหนักราชินี และชายหาดอ่างศิลา จากการสอบถามชาวบ้านในพื้นที่พบว่า ช่วงก่อนหน้านี้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชมมากกว่าในปัจจุบันมาก แต่เนื่องจากขาดการส่งเสริมและจัดการอย่างต่อเนื่องจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวลดลง

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักสำหรับนักท่องเที่ยวมากนัก เช่น แหล่งทำอิฐ ตำบลบ้านเก่า อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งสามารถจัดการและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยอาจจัดเป็น โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและคู่วิธีการทำอิฐ หรือลงมือทำอิฐ

จากการสัมภาษณ์เจ้าของกิจการพบว่า ยังไม่มีหน่วยงานได้เข้ามาติดต่อหรือประสานงานเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่วนบูรพาเครื่องปั้นดินเผา ตั้งอยู่ตำบลหนองอิรุณ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนสำหรับทำผลิตภัณฑ์จากเซรามิกและเครื่องปั้นดินเผา เช่น ถ้วย ชาม และแจกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าของกิจการมีแนวคิดจะพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเช่นกัน อยู่ในระหว่างขั้นตอนการเตรียมการ

จากงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีเอกลักษณ์โดดเด่น และมีศักยภาพสูงพอที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้เป็นเพียงการเก็บและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น หากต้องการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวจะต้องทำการสำรวจและประเมินความเป็นไปได้ อย่างละเอียดอีกครั้ง

การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 4 เส้นทาง เพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่างในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ใน 4 จังหวัด โดยในเส้นทางที่ 1 “ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม” ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว 4 แห่ง ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองชลบุรีทั้งหมด เส้นทางนี้มีระยะทางสั้นเพียง 13.36 กิโลเมตร เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อยและเดินทางจากจังหวัดใกล้เคียงได้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาทำบุญไหว้พระ นมัสการรอยพระพุทธบาท รวมถึงสามารถเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนเก่าอ่างศิลา รับประทานอาหารทะเลและซื้อของฝากที่เป็นผลิตภัณฑ์อาหารทะเลได้เช่นกัน ส่วนเส้นทางที่ 2 “ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี” ในอำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี มีสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านเรื่องพระรถเมรีซึ่งคนไทยคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี แต่ไม่ทราบว่ายังมีสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านเรื่องดังกล่าวอยู่ในจังหวัดชลบุรี เส้นทางนี้ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวเพียง 3 แห่ง ได้แก่ สระสี่เหลี่ยม พระธาตุเมืองพระรถ และถ้ำนางสิบสอง มีระยะทางประมาณ 23.60 กิโลเมตร จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่งพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดขาดการจัดการที่ดีและทรุดโทรมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ำนางสิบสอง ที่ปัจจุบันถูกทำลายจนแทบไม่เหลือเค้าโครงถ้ำแล้ว จากความโดดเด่นและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้สามารถพัฒนาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวได้ แต่จะต้องมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและปรับปรุง ภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวเสียก่อน เช่น ป้ายหรือสถานที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงถนน และที่สำคัญ คือ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

เส้นทางที่ 3 “เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์” เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดระยองและจันทร์ จำนวน 7 แห่ง เส้นทางนี้มีความโดดเด่นและน่าสนใจ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของสถานที่และวิถีชีวิตของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ วัดบ้านดอน เป็นการเรียนรู้ถึงประวัติความเป็นมาหนังใหญ่ในภาคตะวันออก หรือที่ชมชุมชนเมืองเก่าบริเวณถนนยมจินดา ซึ่งเป็นแหล่งการค้าสมัยโบราณของจังหวัดระยอง รวมถึงการเรียนรู้และทดลองการทอเสื้อจันทบูรบ้านเสม็ดงาม ก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่น่าสนใจ จะเห็นได้ว่าเส้นทางนี้มีความหลากหลายในด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรม และจากการวิเคราะห์หาระยะทางพบว่า มีระยะทางรวม 121.33 กิโลเมตร หากพิจารณาจากระยะทางรวมแล้วจะเห็นว่ามีความเหมาะสมสำหรับเวลาท่องเที่ยว 2 วัน และเส้นทางสุดท้าย คือ “ย้อนรอยเส้นทางทัพ สัมผัสวัฒนธรรมชายฝั่งทะเล” เป็นเส้นทางที่มีระยะทางและใช้เวลามากกว่าเส้นทางที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวคือ เป็นเส้นทางท่องเที่ยว

แบบ 3 วัน 2 คืน ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์และสถานที่สำคัญที่เป็นเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมถึงการท่องเที่ยวชมและเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล เช่น เมืองเก่าบริเวณถนนยมจินดา ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื่อจันทบูรบ้านเสม็ดงาม รวมถึงที่พักค้างคืนที่ไม่ได้รวมอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของเส้นทางนี้ ได้แก่ ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง และชุมชนบ้านบางพระ จังหวัดตราด ทั้ง 2 แห่งเป็นชุมชนเก่าที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เป็นแหล่งค้าขายสำคัญสมัยโบราณ และทั้งสองแห่งยังตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลบริเวณปากแม่น้ำอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ในงานวิจัยนี้เป็นเพียงการสำรวจเบื้องต้น ยังไม่ได้มีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษา สำรวจ และประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทดแทนแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักได้
2. การจัดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 เส้นทาง เป็นเพียงการจัดทำและนำเสนอตัวอย่างเส้นทางที่น่าสนใจ ซึ่งนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปปรับให้เหมาะสมกับเวลาและความต้องการได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก : ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2557

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2557). สถิตินักท่องเที่ยว 2013. วันที่ค้นข้อมูล 14 มีนาคม 2557, จาก <http://tourism.go.th/index.php?mod=WebTourism&file=details&dID=7&cID=276&dcID=621>
- ณรงค์ พลธิกรักษ์. (2556). ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา มจร. 36(2), หน้า 235-248.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2557). งานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วันที่ค้นข้อมูล 30 เมษายน 2557, จาก http://www.cbt-i.org/?&start=0&page=1&ge=research&keyword=&status=&province_id=
- สินธุ์ สโรบล. (2555). ความท้าทายของโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในทศวรรษหน้า. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. 5(6), หน้า 109-117.
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน. (2557). วันที่ค้นข้อมูล 30 เมษายน 2557, จาก <http://thaicomunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>
- องค์ความรู้ประชาคมอาเซียน. (2555). เปิดประตูอาเซียน ท่องเที่ยวไทยต้องรู้. วันที่ค้นข้อมูล 30 กรกฎาคม 2556, จาก <http://www.thai-aec.com/356>